

АННОТАЦИЯ

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ПРИРОДА ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЯ И ОСОБЕННОСТИ ЕГО ФОРМИРОВАНИЯ

В статье, на основе анализа понятия потенциала, уточнены его экономическое содержание, а также основные классификационные признаки и составляющие. Определены общие принципы и факторы формирования потенциала предприятия.

Ключевые слова: потенциал, потенциал предприятия, классификация потенциала предприятия, составляющие потенциала предприятия, факторы формирования потенциала предприятия.

THE SUMMARY

ECONOMIC NATURE OF POTENTIAL OF THE COMPANY AND FEATURES OF ITS FORMING

In the article it is specified the economic content of potential, based on analysis of its meaning, as well as its basic classification features and components. Are determined the general principles and factors of forming the potential of the company.

Keywords: potential, potential of the enterprise, classification of potential of the company, components of potential of the company, factors of forming the potential of the company.

УДК.339.94

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА СТРАТЕГІЧНІ ЗАВДАННЯ КАРПАТСЬКОГО ЄВРОРЕГІОНУ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

І.М.ЧУЧКА, Г.Г. БЛАК

Мукачівський державний університет

В статті досліджено проблеми питань із транскордонного співробітництва Закарпатської області, а також перспективи розвитку євро регіональної співпраці і аналіз виконання вже розроблених програм.

Ключові слова: міжрегіональне, транскордонне та прикордонне співробітництво, євро регіони.

В останні роки транскордонному співробітництву України із сусідніми суміжними державами надається багато уваги, що підтверджується як на найвищому державному рівні, регіональному так і на локальному. Про це свідчить не тільки практика діючих євро регіонів, а й прийнята законодавча база, як на національному так і на міжнародному рівнях. Внаслідок приєднання держав Центрально-Східної Європи до Євросоюзу Україна має вже спільний кордон з Європейським Союзом. Аналіз головних принципів, завдань та механізмів реалізації регіональної політики ЄС становить для нас особливий інтерес, адже сприяє кращому розумінню перспектив міжрегіонального, транскордонного та прикордонного співробітництва України з Європейським Союзом: імплементації головних принципів регіональної політики ЄС у національне законодавство, сприяє реалізації головної мети зовнішньої політики України – прискорити визначення з боку Європейського Союзу чітких критеріїв щодо України з метою отримання нею статусу асоційованого члена ЄС, створення відповідної інфраструктури, системи інституцій та структур для регулювання євро регіональної політики в Україні. Сьогодні наша країна вже має деяку позитивну практику у сфері транскордонного співробітництва. В наш час на кордонах України створено і діють євро регіони: Буг, Карпатський євро регіон, Нижній Дунай, Верхній Прут, Дніпро, Слобожанщина, Ярославна та Донбас.

Транскордонне співробітництво між Україною та ЄС є широкомасштабним та

багатофункціональним, ефективна реалізація якого забезпечить розвиток тісної співпраці в економічній, соціальній, екологічній та культурній сферах.

Єврорегіональна політика є органічною складовою загальнодержавної політики і вихідними положеннями для її формування є ступінь економічної міцності прикордонних регіонів, рівень життя населення у них, політичне, екологічне, релігійне становище. Така політика, з одного боку, спрямовується на забезпечення всебічного розвитку регіонів, а з другого – на збереження територіальної цілісності держави, адже Україна це для нас держава, якої 2/3 областей є прикордонними. Це дає нашій країні великий потенціал для розвитку транскордонного співробітництва і, зокрема, єврорегіонів, що в свою чергу, підтверджує актуальність проблеми. Основними країнами-партнерами у зовнішньоекономічному співробітництві підприємств області у виробництві товарів на умовах використання давальницької сировини є партнери з Угорщини, Німеччини, Австрії, Італії, Словаччини, Польщі.

Результати та їх обговорення

Шляхом організації партнерства суб'єктів громадського, приватного і неурядового секторів для опрацювання і виконання спільних стратегій, програм і проектів існують три рівні співпраці: а) регіональний; б) єврорегіональний (транскордонний); в) надрегіональний. Регіональний рівень досліджуваного регіону охоплює, як вже згадувалося, чотири області: Львівську, Івано-Франківську, Чернівецьку та Закарпатську з обласним центром в місті Ужгород.

Зовнішній кордон Європейського Союзу відкриває широкі можливості та конкретні передумови для визнання регіону центром європейських ініціатив. Саме метою отримання такого статусу Закарпатська область плідно працює над розвитком таких стратегічних напрямків, які повністю відповідають євроінтеграційному курсу держави, створюючи всі передумови. Вони перш за все повинні виконувати функцію основного каталізатора євроінтеграційних програм із залученням коштів міжнародних донорських організацій. Органи влади Закарпатської області стимулюють транскордонну співпрацю шляхом розробки відповідних регіональних програм. Закарпатська обласна рада 27 грудня 2002 р. вперше схвалила Програму розвитку транскордонного співробітництва на 2003 р. Метою даної програми була розробка разом із партнерами із сусідніх регіонів Польщі, Словаччини, Угорщини та Румунії стратегії розвитку транскордонного співробітництва у Карпатському регіоні «Карпати 2004-2011».

Можна зазначити, що показовим прикладом реальної та стратегічно виваженої співпраці прикордонного регіону України – Закарпаття – з прикордонним регіоном Угорщини – Саболч-Сатмар-Берег є Концепція спільного розвитку прикордонних територій України та Угорщини (2003 р.). Вона затверджена місцевими органами влади. Розроблені стратегічні документи стали основою для залучення фінансових ресурсів не лише з державних і місцевих бюджетів, але й з фондів та програм Європейського Союзу. Вони також вирішують завдання підвищення фахового рівня практиків, які працюють у сфері транскордонного співробітництва з метою їх підготовки до нових умов взаємодії з партнерами. Такий досвід свідчить про ефективність застосування стратегічного підходу до розвитку прикордонних територій України та сусідніх держав.

Програма Сусідства – це є унікальні можливості для Закарпатської області. Всі програми, які мають стосунок Карпатського євро регіону, надають можливість залучити у розвиток регіону додаткові кошти у формі

безповоротної технічної допомоги біля 2,5 млн. євро на рік, але за умови ефективної роботи в сфері проектного планування та менеджменту і опрацьованої системи співфінансування.

Наша область бере участь у реалізації чотирьох програм сусідства: «Польща-Україна-Білорусь», «Україна-Румунія», «Україна-Угорщина-Словаччина» та КАДСІС. Програма «Україна-Угорщина-Словаччина» є стратегічно важливою для нашої області, вона є бенефіціаром і визначений єдиний регіон з України, а саме Закарпатська область. Були виділені кошти 6 транскордонних проектів на загальну суму 937 748 євро. Крім того, передбачається виконання проектної діяльності та іншу сторону кордону за рахунок Європейського фонду регіонального розвитку на загальну суму приблизно 2,9 млн. євро.

Можна визначити, що розвиток транскордонного співробітництва області із прикордонними регіонами сусідніх країн відбувається передусім на основі реалізації відповідних програм. [1].

Органи регіональної влади Закарпаття беруть активну участь у розробці Програм сусідства. Це призводить до забезпечення представлення інтересів області в засіданнях оціночних та моніторингових комітетів. Також ведеться активна підготовка потенційних реципієнтів та бенефіціарів до участі у Програмах сусідства. А саме через інформування, надання консультаційної допомоги та проведення навчання з питань проектного менеджменту.

Глобалізації економічних процесів та їх умови у державі є одним з основних завдань на сучасному етапі в регіоні. Розбудова і використання необхідної інфраструктури з метою активізації формування ефективної регіональної політики. А також забезпечення позитивного впливу сусідства з прикордонними країнами-членами Європейського Союзу з урахуванням специфічних умов прикордонного розвитку Закарпатської області.

З 2007 року була запроваджена програма добросусідства на 2007 – 2013 роки, яка передбачає, що, якщо проект втілюють по обидва боки кордону, то він повинен мати спільний бюджет та спільні дії. Хоч програма була розпочата у 2007 році, перші кроки були здійснені лише у 2010-му. Тільки наприкінці 2010 року були законтрактовані перші кроки у рамках програми «Карпатського єврорегіону».

Коли Європа декларує екосистемний підхід до транскордонної співпраці, то у нашому Карпатському єврорегіоні нема системного підходу, лише політичні. Пропозицією до Європейської комісії є лише втілювати єдину програму, з розрахунком на бюджет 2015 – 2020 років. Коли йдеться мова про проекти, то не обов'язково це стосується інфраструктури, але також і прийняття законодавства про прикордонну торгівлю. Люди з обох боків кордону займаються цією торгівлею. Також члени Асоціації Карпатського єврорегіону порушують питання малого прикордонного руху для усієї карпатської смуги: тобто людина, яка живе на кордоні з Польщею, зможе без проблем потрапити й до Румунії, Угорщини, Словаччини.

На сьогодні було реалізовано п'ять програм (проектів) в рамках Єврорегіонів :

1. Програма «Полонія – Україна – Транскарпатія» – нове відкриття. Діяла вона з серпня 2007 року по червень 2008 року. Вартість, якої склала 459 000 €. Передбачала вона в собі створення польсько-української системи співпраці в рамках МА «Карпатський єврорегіон» та залучення нових акторів; полегшення процедур аплікації та реалізації транскордонних проектів; а також активізацію діяльності Карпатського єврорегіону на

перспективу 2007-2013 років. Вигідною була професіоналізація кадрів та інституцій в рамках МА «Карпатський єврорегіон», що займаються транскордонною співпрацею. Джерелом фінансування була програма партнерства і добросусідства Польща – Білорусь – Україна INTERREG IIIA/TACIS CBC 2004-2006 рр.

2. Проект «Розвиток Берегівської транскордонної польдерної системи в басейні річки Тиса». Виконавцем цього проекту була Закарпатська область. Джерелом фінансування на 720 000 € була програма партнерства і добросусідства «Угорщина – Словаччина – Україна INTERREG IIIA/TACIS CBC 2004-2006 рр.» Передбачала вона розвиток Берегівської транскордонної польдерної системи в басейні річки Тиса.

3. Програма «Чиста вода», терміном виконання, якої були 2009-2010 роки. Передбачала вона вирішення питання водовідведення сіл Кінчеш-Часлівці-Коритняни на досвіді Кошицького краю (Словаччина). Джерелом фінансування була та ж програма добросусідства на 597 069 €.

4. Програма «Транскордонні можливості розвитку транспортної логістики». Джерелом фінансування є програма партнерства і добросусідства Угорщина – Словаччина – Україна INTERREG IIIA/TACIS CBC 2004-2006 рр. Передбачала програма на 536 994 € вивчення транскордонних можливостей розвитку транспортної логістики транскордонного регіону. Виконавцем була Закарпатська область в період 2008-2009 роки.

5. Проект «Покращення транскордонного автомобільного руху через будівництво об'їзної дороги навколо м. Берегово» передбачала витрати на 896 360 € та покращення транскордонного автомобільного руху через будівництво об'їзної дороги навколо міста Берегово.

Варто приділити найбільшу увагу проекту «Карпатський Горизонт 2013», в якому йдеться про обговорення перспектив операційної програми ЄС для регіону Карпат. Був розроблений цей проект АОМС «Єврорегіон Карпати – Україна» та поданий на оголошений Європейською програмою Міжнародного Фонду «Відродження» конкурс «Проведення науково-практичних конференцій з актуальних питань європейської інтеграції України» у 2010 році. Реалізація проекту розпочалася у червні 2010 року за фінансового сприяння Міжнародного Фонду «Відродження», а також Львівської обласної державної адміністрації.

Західні області України разом із східними територіями Європейського Союзу, що межують з гірською системою Карпати, утворюють спільний географічний, екосистемний, культурний, гуманітарний, а частково і економічний простір. Але програми транскордонного співробітництва ЄС, зокрема PHARE/TACIS CBC та INTERREG/TACIS CBC не завжди враховували особливості даного регіону, а відтак - недостатньо сприяли євроінтеграційному процесу розвитку Карпатського регіону. Завдяки саме новим програмам Європейського Інструменту Сусідства та Партнерства «Польща – Білорусь – Україна», «Румунія – Молдова – Україна» та «Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна» із центрами управління відповідно у Варшаві, Бухаресті та Будапешті ситуація покращилась. Але однак ряд проблем все ж залишився. Тому для покращення динаміки інтеграційного процесу України доцільно підготувати спільну операційну програму територіального співробітництва на засадах, що застосовуються Європейською Комісією при розробці операційних програм на внутрішніх кордонах ЄС. Передбачалося попередньо, що проведення конференції «Регіональний вимір

євроінтеграційних процесів» буде першим кроком для досягнення вказаної мети. Але конференція проводилася у формі Форуму Регіонів у рамках економічного форуму «Транскордонне співробітництво: погляд у майбутнє», що організовувався Львівською обласною державною адміністрацією під патронатом Президента України 7-8 жовтня 2010 року у м. Трускавець Львівської області. Проведення конференції у рамках форуму дозволило їм залучити ширше коло фахівців та експертів з питань регіонального розвитку та транскордонної співпраці для обговорення актуальних питань розвитку транскордонної співпраці в рамках Карпатського Єврорегіону.

Таким чином, метою проекту «Карпатський Горизонт 2013» є обговорення перспектив операційної програми ЄС для регіону Карпат, а також проведення конференції «Регіональний вимір євроінтеграційних процесів в Україні» задля активізації діалогу представників центральних та регіональних влад Карпатського Єврорегіону, щодо розробки єдиної операційної програми ЄС для регіону Карпат на фінансову перспективу 2014-2020.

Основною довгостроковою метою діяльності Асоціації є сприяння розробці та реалізації окремої операційної програми ЄС для регіону Карпат у фінансовій перспективі 2014 – 2020 років. Саме за для реалізації поставленої мети Асоціація повинна розбудувати формальну партнерську структуру з усіма державами, що входять до складу Карпатського Єврорегіону (подібно до того, як це діє у співпраці з Польщею та Словаччиною). Функцією реалізації концепції «Карпатський Горизонт 2020» є координація та узгодження з точки зору програмних пріоритетів існуючих операційних програм, що реалізуються на території Карпатського Єврорегіону у рамках майбутньої фінансової перспективи ЄС.

Національне Представництво України в Карпатському регіоні спільно із своїми польськими колегами ініціюють необхідність затвердження Європейською Комісією окремої операційної програми Європейського Союзу для території Карпат на фінансову перспективу 2014 – 2020 років. Відповідно, до цього виникає потреба розробки концепції даної програми (робоча назва – «Карпатський горизонт») та її презентація Європейській Комісії.

Можна зазначити, що великі надії на розвиток карпатських територій ніс в собі процес європейської інтеграції, який був пов'язаний зі сподіваннями на фінансове сприяння інвестицій та співпрацю з бюджетом Європейського Союзу. На жаль, можна підсумувати, що до цього часу сприяння для території Східних Карпат з точки зору розширення Європейського Союзу має незначний характер.

Крім пілотних фінансових інструментів у передвступному періоді (PHARE CBC, TACIS CBC), а також першими операційними програмами, що реалізувалися в рамках Ініціативи Спільнот INTERREG IIIA 2004 – 2006 і Програм Добросусідства 2004 – 2006 не функціонувала жодна конкретна програма сприяння розвитку Східних Карпат не лише у інвестиційному плані, але також щодо сприяння багатосторонній міжлюдській та інституційній співпраці.

Транскордонне співробітництво в плані інтеграції до ЄС здійснюється в рамках Програми INTERREG. Мета Програми - субсидювання та стимулювання територій по наступних напрямках:

INTERREG "A" - прикордонне співробітництво;

INTERREG "B" - транснаціональне співробітництво;

INTERREG "C" - міжрегіональне співробітництво;

Поряд з названою програмою INTERREG ABC важливе місце належить програмі TACIS, яка поширена на 13 держав, що створилися після розпаду Радянського Союзу. Головна мета цієї програми - створення об'єднань та розбудова співпраці між державами СНД та ЄС. Зміни ситуації не приніс також період програмування 2007 – 2013. Слід зазначити, що в рамках ЄС на даний час реалізовується 13 програм, що відображають власне екосистемний підхід Європейської Комісії до вирішення проблем розвитку прикордонних територій, а саме: Альпійський простір, Атлантична територія, Регіон Балтійського моря, Кариби, Індійський океан, Мадейра – Азури – Канарські острови, Регіон Північного моря, Північно-Західна Європа, Північна периферія, Південно-Східна Європа, Південно-Західна Європа, Середземномор'я, Центральна Європа. На території Східних Карпат функціонують «de facto» ідентичні з перспективою 2004 – 2006 фінансові інструменти.

Висновки

Можна в загальному розрізняти стратегічні та операційні цілі регіонального розвитку Закарпатської області, яка входить до Карпатського регіону. До стратегічних цілей можна віднести: поглиблення транскордонної та єврорегіональної співпраці; розвиток людини та підвищення соціальних стандартів життя; формування конкурентоспроможної та життєздатної економіки; розвиток туризму та курортно-рекреаційної сфери просторова гармонія та охорона довкілля. З операційних цілей розрізняють: забезпечення доступу та високоякісної освіти протягом життя; підвищення тривалості життя та доступу до високих стандартів медичного обслуговування; формування здорового способу життя; підвищення культури життя та збереження історично-культурної спадщини; забезпечення соціальної підтримки вразливих верств населення; забезпечення ефективності енерго та ресурсозбереження у сфері господарювання; підвищення інноваційного рівня економіки; формування розгалуженої ринкової та інституційно-організаційної інфраструктури економіки; розвиток ділової прикордонної інфраструктури та співпраці між місцевими та регіональними громадами країн-сусідів; розвиток туристично-сервісної інфраструктури та багато інших. Саме для досягнення цих цілей потрібно хоча б : забезпечити постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу; запровадити освітні інновації, інформаційні технології; створити сприятливі умови для забезпечення хворих; забезпечити оснащеність навчальних закладів; забезпечити збереження самобутньої народної культури краю, звичаїв, традицій, обрядів, охоплюючи культурну спадщину національних меншин. А також збільшити фінансування програм соціального захисту населення за рахунок місцевих бюджетів та залучених коштів; підвищити рівень якості виробництва до міжнародних стандартів; сприяти залученню фінансової та технічної допомоги іноземних держав та міжнародних організацій в облаштування державного кордону України; сприяти створенню рекламно-інформаційного продукту рекреаційно-туристичного комплексу (веб-портал, мережа інформаційно-туристичних центрів, щорічна міжнародна виставка-ярмарок тощо); створити впізнаваний бренд території; розробити регіональний культурний символічний імідж; активізувати Інтернет-промоушен туристичного бренду регіону. А також багато інших пунктів, які доречні були б для досягнення Закарпатською областю, і Карпатським єврорегіоном в

цілому.

Реалізація стратегії потребує проведення інституціональних перетворень у регіонах та в державі в цілому. Проведення державної регіональної політики буде тісно пов'язане з адміністративно-територіальною реформою, а також забезпечуватиметься впровадження генеральної схеми планування територій. Укрупнення сільських територіальних громад, створення системи економічно та фінансово самодостатніх територіальних громад з урахуванням досвіду Європейського Союзу щодо адміністративно-територіального устрою. Удосконалення системи місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, створення правових основ адміністративно-територіального устрою України як суверенної держави.

Виконання завдань та пріоритетні напрями стратегії фінансуватимуться за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, а також інших джерел. Конкретизація джерел фінансування в розрізі заходів буде здійснена в Угоді щодо регіонального розвитку, в якій у межах бюджетних призначень буде передбачено обсяги фінансування, що є підставою для врахування їх в державному та місцевих бюджетах на відповідний рік. Механізм фінансування реалізації стратегії впроваджується з 2007 року. Джерелами фінансування заходів з реалізації стратегії за рахунок місцевого бюджету є доходи місцевих бюджетів, що не враховуються під час визначення міжбюджетних трансфертів. Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування разом з центральними органами виконавчої влади на договірних засадах беруть участь саме у співфінансуванні окремих пріоритетних напрямів цької стратегії. Фінансування заходів з реалізації стратегії здійснюється за рахунок коштів інвесторів, які залучаються для реалізації конкретних інвестиційних проектів, та виконання програм міжнародних фінансових організацій, інших джерел. Пріоритетним є формування фінансових джерел на основі державно-приватного партнерства. Реалізація стратегічних напрямів «Регіональної стратегії розвитку Закарпатської області на період до 2015 року» здійснюється на основі консолідації зусиль у виробничій, науково-технічній, фінансовій, адміністративно-управлінській сферах із залученням науково-технічного та інноваційного потенціалу регіону, широкого кола промисловців і підприємців та використанням світових науково-інформаційних ресурсів. При цьому необхідна організація систематичного надання науково-методичної допомоги органам місцевого самоврядування та їх посадовим особам, налагодження національної та регіональної системи підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації працівників органів місцевого самоврядування, поліпшення системи інформаційного забезпечення розвитку місцевого самоврядування. Реалізацію цієї «Регіональної стратегії розвитку Закарпаття до 2015 року» передбачається здійснювати у два етапи.

На першому етапі з терміном 2007-2008 роки, пріоритетними завданнями повинні були стати:

- Укладення угоди регіонального розвитку Закарпатської області згідно із Законом України "Про стимулювання розвитку регіонів" на основі розробленої Регіональної стратегії розвитку Закарпаття до 2015 року;
- Розробка першочергових заходів реалізації стратегії в розрізі стратегічних цілей;

- Забезпечення розроблення та затвердження стратегій розвитку районів та органів місцевого самоврядування;
- Запровадження моніторингу реалізації стратегії;
- Підготовка та реалізація пілотних проектів у різних сферах розвитку області.

На другому етапі, який передбачав свій початок з 2009 року по 2015 роки передбачається:

- Реалізація «Регіональної стратегії розвитку Закарпатської області до 2015 року;
- Виконання програми подолання депресивності окремих територій.

В результаті вище зазначених етапів буде очікуване зростання валового регіонального продукту становитиме 8-10% на рік. Ріст валового регіонального продукту буде передумовою для пропорційного збільшення доходів місцевих бюджетів, що дозволить значні кошти спрямувати як на вирішення поточних проблем, так і на інвестиції, насамперед у соціальну інфраструктуру, на житлове будівництво і комунальну інфраструктуру. Стратегічно орієнтоване використання інвестицій сприятиме вдосконаленню структури економіки Закарпатської області, її конкурентоспроможності за рахунок суттєвої диверсифікації, ефективності, інноваційності та підвищенню якості господарювання. Закарпатська область має добрі передумови підвищити наукоємність, технологічність та ресурсоощадність економіки. Незважаючи на значне число проектів, спрямованих на освоєння родовищ корисних копалин, у структурі економіки не будуть переважати сировинні галузі. Прикладом галузі, де планується впровадження технологій поглибленої переробки сировини, повинна стати деревообробна та меблева промисловість.

До 2015 року Закарпатська область має потенціал сформувати імідж міжнародного туристичного центру. Наявність унікального природного середовища є безумовною конкурентною перевагою області.

Важливим є спільне чи погоджене рішення питань у сфері використання транспорту, функціонування галузей енергетики, сільського господарства, ефективного й дбайливого використання природних ресурсів, охорони навколишнього середовища, соціально-демографічних, комунальних та інших проблем прикордонних територій створить умови щодо встановлення, розвитку й зміцнення взаємовигідних і дружніх зв'язків учасників прикордонного співробітництва України й суміжних держав.

Постає необхідність підвищення ефективності використання виробничого й соціального елементів інфраструктури прикордонних територій, що сприятиме прискореному проходженню експортних та імпорتنних товарів через прикордонну територію, включаючи облаштуваність пунктів пропуску через державний кордон України, складів, терміналів, розвитку транспортної інфраструктури, облаштуваності й розвитку прикордонної інфраструктури в цілому;

На часі створення відповідних умов для інтеграції систем попередження й ліквідації надзвичайних ситуацій на прикордонних територіях уповноваженими органами України, що забезпечить національні інтереси й національну безпеку на прикордонних територіях, у тому числі у сфері боротьби з тероризмом, незаконним оборотом зброї, наркотичних засобів і психотропних речовин, іншими правопорушеннями;

Активізація зовнішньоекономічної діяльності, розбудова прикордонної

інфраструктури забезпечать взаємодію в галузі освіти, культури, вивчення населенням прикордонних територій культурної спадщини й мов суміжних держав, збереження пам'яток історії й культури сприятиме взаєморозумінню й дружбі, створить обстановку довіри й добросусідства між населенням прикордонних територій і підтримку представників діаспори і співвітчизників, котрі проживають на прикордонній території суміжної держави. Здійснення погодженої містобудівної й інвестиційної політики на прикордонних територіях дасть змогу збільшити обсяги інвестицій у сталий розвиток прикордонної інфраструктури.

Отже, розвиток прикордонної інфраструктури стає однією з важливих сфер соціально-економічного розвитку Карпатського регіону. У цілому покращення інфраструктури, по-перше, стимулює повнокровний соціально-економічний розвиток прилягаючих до кордону регіонів, створення на базі місцевих ресурсів виробництв експортної орієнтації, включення їх в економічні міжнародні зв'язки, що динамічно розвиваються. По-друге, створює атмосферу доброзичливості, взаємної зацікавленості в діловому повсякденному співробітництві прикордонних територій, що є гарантією спокою й безпеки на кордоні й у прикордонних регіонах і, відповідно, в суміжних країнах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лендел М.А., Студеняк П.Ю. Регіон в системі прикордонного співробітництва. Монографія. – Львів, ІРД НАН України, 2009. – 472с.

АННОТАЦИЯ

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ И СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ЗАДАЧИ КАРПАТСКОГО ЕВРОРЕГИОНА НА РЕГИОНАЛЬНОМ УРОВНЕ

В статье исследованы проблемы вопросов с трансграничного сотрудничества Закарпатской области, а также перспективы развития еврорегионального сотрудничества и анализ выполнения уже разработанных программ.

Ключевые слова: межрегиональное, приграничное и приграничное сотрудничество, еврорегиона.

THE SUMMARY

FUTURE DEVELOPMENT AND STRATEGIC OBJECTIVES

Carpathian Euroregion AT REGIONAL LEVEL This paper investigates the problem of cross-border cooperation with the Transcarpathian region, and the prospect of Euro-regional cooperation and performance analysis of already developed applications.

Keywords: inter-regional, cross-border and cross-border cooperation, Euroregions.

УДК 338.48

РОЗВИТОК СУВЕНІРНОЇ ГАЛУЗІ ЯК АЛЬТЕРНАТИВА ЗАЙНЯТОСТІ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ, ЇЇ РОЛЬ В ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО (ЗЕЛЕНОГО) ТУРИЗМУ

Т.К. ШПЕНИК

Ужгородський Національний Університет

«Запитуйте клієнтів, чого вони хочуть і пропонуйте це їм знову і знову»
Карл Сьюелл (американський бізнесмен)

Визначено актуальність відродження та популяризації виробів народних ремесел та промислів, їх роль у підвищенні рівня зайнятості сільського населення, популяризації сільського (зеленого) туризму та